

DOI

УДК 342.553(477)

Є. О. Бутирін,

кандидат юридичних наук,

доцент

(м. Одеса, Україна)

e-mail: Butyrinevgenij83@gmail.com

https://orcid.org/0000-0003-3915-4026

РЕФОРМА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ НА ТЕРИТОРІЇ БУКОВИНИ У ДР. ПОЛ. ХІХ СТ.

У статті здійснено історико-правовий аналіз реформи місцевого самоврядування на території Буковини в другій половині ХІХ ст. Виділено, що невеликий розмір краю обумовив рішення Буковинського крайового сейму щодо скасування повітової ланки самоврядування, з яким погодився цісар, затвердивши його 31 грудня 1872 р. і розподіливши її повноваження між Крайовою управою Буковини та іншими органами влади. Громадська рада формувалася з 50 радців, обраних на чотири роки. Половина складу міської ради підлягала ротації кожні два роки. Перша половина радців, яка підлягала оновленню, визначалася жеребкуванням. Зазначено, що особа, яку обрали до складу ради, не мала права відмовитись від обрання під загрозою сплати штрафу в розмірі 100 гульденів.

З'ясовано, що магістрат був адміністративним, виконавчим органом та покликаний виконувати всі постановлення громадської ради Чернівців. Саме магістрат розробляв проект міського бюджету, йому були підзвітні всі громадські каси та добротинні заклади, під його наглядом та регулюванням знаходилася торгівельна діяльність у місті; він контролював надходження громадських прибутків, керував міською поліцією тощо.

Зроблено висновки, що самостійність міського самоврядування Чернівців перебувала під щільним контролем як крайових, так і державних владних інституцій. Саме крайовий сейм через свій виділ постійно контролював стан міського господарства та добробут містян. Відбувався цей нагляд через поточне звітування міської влади перед крайовим виділом, а в разі необхідності, то й за допомогою спеціальних комісарів.

Ключові слова: крайовий сейм, магістрат, бургомістр, комісар, міське самоврядування, громада.

Постановка проблеми. Розвиток України як сучасної, правової, соціальної держави є не можливим без становлення дієвого місцевого самоврядування. Ратифікація положень Європейської хартії місцевого самоврядування, реалізація угод із країнами ЄС потребує дотримання її положень щодо належного фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування з метою якісного надання соціальних послуг населенню. Стратегічними в цьому напрямі є державні заходи, зокрема схвалення та основ Концепції реформ місцевого самоврядування й територіальної організації влади в Україні, що має сприяти наданню високоякісних та доступних публічних послуг, становленню інститутів народовладдя, узгодженню інтересів держави та територіальних громад. Пошук оптимальної моделі організації влади на місцях вимагає аналізу власного історичного досвіду та досвіду європейських країн, що робить вивчення даної проблеми особливо актуальним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Історична наука останнього десятиліття суттєво збагатилася дослідженнями, що присвячені різноманітним проблемам розвитку Буковини у вказаний період. Серед вітчизняних окремо варто виділити праці В. Великочого, С. Доброжанського, В. Кіселичника, М. Никифорака, Р. Петріва, Л. Тимошенка та багатьох ін. Незважаючи на це, залишається ряд невизначених чи проблемних питань, що потребують належної уваги в межах цієї статті.

Формулювання цілей. Метою статті є історико-правовий аналіз реформування системи міського самоврядування на території Буковини в другій половині XIX століття.

Виклад основного матеріалу. Доба великих потрясінь 1789–1815 рр. у Європі завершилась проведенням Віденського конгресу та утворенням Священного та Четверного союзів провідних європейських монархій, від яких зазнав поразку Наполеон та яким вдалося перемогти Велику французьку революцію, а отже, законсервувати на європейському просторі феодально-монархічні устої й запровадити новий світовий порядок, обумовлений християнською монархічною солідарністю.

«Весна народів» вплинула й на положення Буковини в складі імперії, цісарський уряд надав Буковині статус герцогства та коронного краю, виокремивши її з Королівства Галичини. Хоча структурно організація владних інституцій будувалась за галицьким зразком, у 1854 р. було сформовано власну адміністрацію під проводом крайового президента. Герцогство було поділено на п'ятнадцять повітів [1, с. 91], а столиця краю – Чернівці – набула статусу окремої адміністративної одиниці [2]. Проте вже у 1868 р., під час адміністративної реформи, край переподілили на вісім повітів: Вижницький, Кіцманський, Кимполунзький із Дорною, Радовецький, Серетський, Сторожинецький, Сучавський, Чернівецький. У 1893 р. відбулося виокремлення Гура-Гоморського повіту із Солкою, а пізніше ще двох – Вашківецького та Заставного [3, с. 15].

Повітові органи самоврядування (нім. K. k. Bukowiner Bezirkshauptmannschaften) були подібними до галицьких – повітові ради та їх управи. У наступному році в новостворених повітах відбулись вибори до повітових рад. За своєю суттю вони не відрізнялися від формування представництва в крайовому сеймі. Радні повіту обирались від чотирьох курій: поміщиків, торговців та промисловців, міських та сільських громад. За своїм функціональним навантаженням повітова влада була покликана здійснювати

нагляд за громадськими владними інституціями та посередництво між ними та державною владою.

Утім невеликий розмір краю обумовив рішення Буковинського крайового сейму щодо скасування повітової ланки самоврядування, з яким погодився цісар, затвердивши його 31 грудня 1872 р. і розподіливши її повноваження між Крайовою управою Буковини та іншими органами влади. Пояснюючи це рішення сейму та цісаря, Н. В. Никифорак звертав увагу на неузгодженість такої владної інституції з ідеєю автономії громад, бо вона заважала ефективній роботі громад [4, с. 147]. Але, як ми бачили, у більшій за розміром Галичині повітова влада не дуже заважала автономії громад, точніше, імперський уряд і крайова влада вважала за доцільне зберігати такий запобіжник. Отже, на відміну від Галичини, уся влада в Буковині була сконцентрована в руках повітових старост [5, с. 103-107].

На наш погляд, таке рішення було обумовлене й національною специфікою Буковини, де взаємодіяло багато національностей та, на відміну від Галичини, запобігало розвиненню міжетнічного конфлікту. Не даремно характеризуючи політичне життя краю, використовували такі епітети: «етнографічний музей», «європейський мікрокосм», «Швейцарія Сходу». У свій час австрійський письменник Г. Дроздовський зауважував, що Буковина віддзеркалювала в зменшеній формі велику Австрію. «Ми були розмаїттям у єдності і чудово лагодили між собою, і принагідні незначні суперечки про прикордонний камінь або й серйозніші суперечки, де колись проживали румуни, а де мешкали українці, мали радше науковий характер [6, с. 28].

Користуючись нормами імперського закону громадського 1862 р. [7, с. 203-222], Буковинський крайовий сейм 14 листопада 1863 р. ухвалив Громадський порядок для герцогства Буковина [8]. Відповідно до порядку, кожне місто, містечко або село, що має власний заряд громадський, визнавалося місцевою громадою. Також громадам надавалось право об'єднання на добровільних засадах, за умов погодження цього рішення з державними владними інституціями.

Як уже зазначалося, відповідно до імперського закону громадського 1862 р., столичні міста коронних земель, інші важливі міста та курорти отримують на підставі крайових законів особливі статuti, які підлягають затвердженню цісарем [9, с. 203-222]. Отже, подібно до Львова, та ще 32 міст Цислейтанії [10], міська громада Чернівців отримала свою автономію шляхом ухвалення буковинським сеймом крайового закону від 14 листопада 1863 р., із наступним його затвердженням цісарем від 8 березня 1864 р., який передав управління містом громадській раді та її магістрату на підставі окремого статуту [11].

Статут за своєю будовою мало чим різнився від інших статутів міст, що діяли в імперії. Він складався з трьох розділів та обіймав 109 статей. Перший розділ визначав територію громади та членство в ній. Громада міста об'єднала власне Чернівці та його передмістя: Роша, Клокучка, Калічанка й Гореча. На цій території мали право вільно мешкати як громадяни, так і чужинці. Членами громади статут визнавав тих, хто належав до громади як корінний мешканець Чернівців, а також тих, хто склав присягу громаді і кого називали міщанами. До складання присяги допускалися лише чоловіки, які мали власне господарство, не були обмежені в пасивному або активному виборчому праві, а також сплачували щонайменше впродовж трьох років щорічно прямих податків не менше 20 гульденів. Окрім цього, у громаді існував інститут почесного громадянства, яке могло надаватися лише підданам монархії. Усі члени громади повинні бути зареєстровані в спеціальній книзі, з якою кожний міг вільно ознайомитися. Усім громадянам гарантувалися рівні права та встановлювалися серед них рівні обов'язки. Щодо чужинців, то до них відносили всіх тих, хто мешкав на території громади, але не набув громадянства. Громада не була в силі заборонити проживати в місті чужинцям [11].

Управлінню громадою присвячувався другий розділ статуту міста [11, с. 7-20]. Влада в місті належала громадській раді та магістратові під проводом бургомістра.

Пасивне виборче право належало лише чоловікам, насамперед міщанам та почесним містянам. Право обирати також надавалось тим, хто сплачував у громаді податки, це:

- домогосподарі та землевласники, які сплачували в місті не менше 5-и гульденів податку з власності від будинку або земельної ділянки та 3-х гульденів у передмісті;

- платники прямих податків, які сплачували в місті не менше 10-и гульденів, а в передмісті – 6 гульденів.

Також до виборів допускалися вищі ієрархи конфесій міста, державні урядники та урядники публічних фондів міста, адвокати, нотаріуси, лікарі та особи, що мали магістерський ступінь, директори, професори та викладачі вищих і середніх навчальних закладів, керівники та викладачі народних шкіл.

Не допускались до обрання місцевої влади такі особи: діючі офіцери, жінки, наймані працівники, мешканці, що не платили податків; особи, які знаходились під опікою, тощо. Окрему групу осіб, позбавлених виборчого права, становили ті, кого було притягнуто до кримінальної відповідальності, а також жебраки та ті, хто займався бродяжництвом.

Щодо активного виборчого права, то обиратися могли лише громадяни чоловічої статі, яким на час виборів виповнилося 24 роки та які користалися пасивним виборчим правом. Не могли обиратися до міської ради урядники та ті, хто перебував в служінні в громаді, відставлені від служби за правопорушення, а також визнані винними в аморальній поведінці.

Громаду Чернівців було поділено на три виборчих округи. Найбільшим вважався міський округ, у якому обиралося 45 радців. Другим виборчим округом було визнано передмістя Роша, на якому обиралося 3-х радців. І третій обіймав передмістя Клокучка, Калічанка й Гореча, де обирали ще 2-х радців. Критерієм віднесення виборця до того чи іншого округу було місце сплати податку. Якщо виборець користався своїм правом без обов'язкової сплати податку, то в цьому випадку його приналежність до округу визначалась за місцем проживання.

Своєю чергою перший виборчий округ мав поділ на три курії, кожна з яких забезпечувала сплату третини прямих податків у громаді та обирала 15 радців. Перша курія обіймала найзаможніших людей громади, які сплачували найбільший прямий податок: так почесні громадяни, усілякі урядники та офіцери, відставлені від служби, повинні були сплатити не менше 30 гульденів податку на прибуток. Ті, чий прибутковий податок був менший, потрапляли до другої курії, і до неї ж приписувались вищі священники, адвокати, нотаріуси, лікарі та працівники освітніх установ. Ті ж міщани, урядники та відставні офіцери, які взагалі не сплачували прибутковий податок, були об'єднані в третю курію. Щодо другого та третього виборчих округів, то через малочисельність, вони на курії не ділились.

Комісія в складі бургомистра та чотирьох членів, обраних зі складу ради, переймається складанням списків виборців та їх оприлюдненням у ратуші за місяць до проведення виборів. Оскарження до комісії, оприлюднених списків, було можливим не пізніше ніж за 8 днів до початку виборів.

Проведення виборів здійснювалось виборчими комісіями, які формувались по кожному округу та курії окремо, у складі 5 осіб, призначених бургомистром. За встановленим алгоритмом вибори відбувалися по черзі в окремі дні, спочатку в третьому окрузі, потім – у другому, далі – у першій, другій та третій курії першого округу. Голосування проходили особисто; для цього виборець прибував до місця роботи комісії, робив позначку в протоколі та заповнював у картці для голосування кількість прізвищ, що обиралися до ради від цього округу або курії. Обраним вважався той, хто отримував більшість голосів.

У такий спосіб громадська рада формувалася з 50 радців, обраних на чотири роки. Половина складу міської ради підлягала ротації кожні два роки. Перша половина радців, яка підлягала оновленню, визначалась жеребкуванням [12, § 38]. Слід зауважити, що особа, яку обрали до складу ради, не мала права відмовитися від обрання під загрозою сплати штрафу в

розмірі 100 гульденів. Виняток становили лише літні люди (старше 60 років) або ті, хто двічі обиралися до ради, чи то належали до священників, освітян, урядників та офіцерів дійсної служби.

Наступна виборча процедура стосувалася обрання бургомістра, його заступника та радників магістрату, яким віддавали перевагу вже зі складу міської ради. Статут визначав кворум, який при обранні міського голови повинен був становити не менше трьох чвертей від складу ради за списком. Для обранням головою треба було набрати найбільшу кількість голосів. У разі якщо голоси розділялись порівну, передбачався другий тур виборів, а при повторенні результату вдавалися до жеребкування. Бургомістра, як і раду, обирали на чотири роки, і після обрання його особу на посаді повинен був затвердити цісар.

Виконавчим органом у громаді був магістрат, який складався з бургомістра, його заступника – віцебургомістра, чотирьох міських радників та потрібної кількості урядників і слуг. Віцебургомістра, як і радників, обирали лише на два роки.

Члени міської ради працювали безоплатно на громадських засадах; щодо бургомістра та членів магістрату, то їм рада встановлювала відповідне жалування.

І насамкінець третій розділ міського статуту визначав компетенції як самої громади, так і її самоврядних органів [13, с. 20-36]. Статут, відтворюючи загальноімперські та крайові положення про місцеве самоврядування, поділяв компетенції громади на власні та делеговані. Визначені компетенції нічим не відрізнялися від тих, які діяли в Галичині та інших краях імперії. Власними вважались: управління господарством міста; утримання в належному стані доріг, мостів та площ; забезпечення безпеки мешканців та власності; безпеки пересування дорогою чи по воді; нагляд за торгівельною діяльністю, дотримання стандартів мір та ваги; охорона здоров'я, утримання міщанського шпиталю; нагляд за будівництвом; забезпечення протипожежної безпеки; розвиток освіти – початкових та середніх шкіл; утримання місцевої поліції;

вирішення за допомогою мужів довіри спорів, що виникали між мешканцями громади; утримання добродійних закладів тощо.

Окрім цих власних справ, громади були й справи публічні, які хоча й покладені на публічну владу, проте через безпосередню дотичність до громади, остання повинна долучатися до їх вирішення. Так громада долучалась до мобілізаційних заходів щодо призову на військову службу, скликання загального ополчення. До публічних також належала фіскальна справа. Держава доручала виконувати громаді десятки справ; можна з легкістю прослідити тенденцію спускання донизу обов'язків державної адміністрації. Виконуючи ці делеговані справи, громада діяла майже як допоміжний орган для староства та під його зверхністю.

Отже, статут міста визначив, що рада громадська є постановлюючим та контролюючим органом [12, § 12]. І, виходячи з компетенцій громади, власне, на раду покладался обов'язок дбати про громадські інтереси. А саме: це й безпекові питання щодо громадян та їхнього майна, це й формування бюджету міста, а також запровадження додаткових прямих та непрямих податків. Окрім того, рада мала право формувати свої виконавчі органи – бургомістра та магістрат. Як постановлюючий орган, міська рада встановлювала приписи, обов'язкові для виконання в громаді, та, у разі їх порушення, передбачала відповідальність у вигляді штрафу розміром 25 гульденів або арешту на строк до 5 діб.

Формою роботи міської ради були засідання, які проходили під головуванням бургомістра чи то його заступника (а з 1874 р. – ще й другого заступника). Засідання повинні проводитися публічно, проте в разі доцільності, за рішенням голови або за пропозицією щонайменше 5 радців, могли відбуватися за зачиненими дверима.

Магістрат, відповідно до статуту, був адміністративним, виконавчим органом та був покликаний виконувати всі постановлення громадської ради Чернівців [12, § 12]. Саме магістрат розробляв проект міського бюджету та подавав його на повагу міської ради щонайменше за три місяці до початку

нового фінансового року. Йому були підзвітні всі громадські каси та добродійні заклади; під його наглядом та регулюванням знаходилась торгівельна діяльність в місті; він контролював надходження громадських прибутків, керував міською поліцією тощо.

Але самостійність міського самоврядування Чернівців знаходилася під щільним контролем як крайових, так і державних владних інституцій. Саме крайовий сейм через свій відділ постійно контролював стан міського господарства та добробут містян. Відбувався цей нагляд через поточне звітування міської влади перед крайовим відділом, а в разі необхідності, то й за допомогою спеціальних комісарів. У разі потреби відчуження нерухомості, вартість якої перевищувала 10 тис. гульденів, або отримання позики, сума якої була вищою від міського прибутку, на всі ці правочини треба було отримувати дозвіл Буковинського крайового сейму. На крайову владу покладался обов'язок загального нагляду за міським самоврядуванням, спрямованого на недопущення перевищення повноважень та порушення чинного законодавства. І повноваження крайового уряду були достатньо широкими, аж до розпуску міської ради з призначенням упродовж шести тижнів нових виборів. У цій ситуації влада зосереджувалася в руках тимчасового магістрату. Насамкінець уряд мав право ініціювати внесення змін до статуту міста.

Отже, унормування статутом Чернівців 1864 р. міського самоврядування мало суттєве значення для розкриття потенціалу громади міста та дало потужний поштовх для її розвитку. Утім, варто погодитися з оцінкою С. Добржанського щодо «відносності демократичних засад», на яких він будувався [14, с. 34]. З одного боку, органи міського самоврядування Чернівців набули широких компетенцій та повноважень, і не тільки щодо власних справ, а й стосовно делегованих. З'явилися можливості для вирішення чималих економічних та соціальних питань розвитку міста, утім усі місцеві інституції функціонували в умовах багаторівневого контролю від крайового до державного, про який ішла мова вище.

Далекою від демократичної була й процедура формування самоврядних органів влади, бо в основу виборчої системи покладался майновий ценз, а саме: владу формували ті, хто сплачував податки, і від розміру внесків залежав їхній вплив на виборчий процес. Наступним фільтром виступав соціальний ценз, який допускав до виборів лише привілейовані соціальні групи. У такий спосіб бідніші версти міста та передмість усувалися від влади в громаді. Наприкінці XIX ст. у міській громаді Чернівців лише 3,6 % користалося активним виборчим правом [15, с. 110]. На цю ситуацію накладалась і національна складова, яка значно відрізнялася від галицьких реалій, де специфіку краю визначала його полонізація. Буковині була притаманна поліетнічна будова, якій окремі дослідники віднайшли спеціальний термін – «буковінізм» [16, с. 112], що відбиває регіональну ідентичність, побудовану завдяки багатонаціональній прикордонній географії. В основі зазначеної поліетнічності перебувало п'ять національних груп. Німці були представлені переважно державною бюрократією та репрезентували вільні професії. Євреї задіяні в торгівлі та промисловості. Поляки домінували серед великих землевласників. Румуни, хоча у своїй більшості були представлені селянством, мали також і потужний прошарок землевласників. Серед русинів переважали селяни. У відсотковому співвідношенні національна громада виглядала таким чином: 28,8 % – євреї; 19,6 % – німці; русини – 17,9 %; поляки – 17,4 %; румуни – 15,7 % [17]. Отже, якщо пропустити цей етнічний склад громади через майновий та соціальний фільтри, то в Чернівецькій міській раді русини взагалі тривалий час були відсутні й лише в 1910 р. їм удалося вибороти 4 місця [18].

Утім сучасні дослідники зазвичай не погоджуються з оцінкою радянських часів щодо уповільненого характеру розвитку Буковини в складі Дунайської монархії, порівняно з іншими землями Австро-Угорщини, а саме: що більш відсталі в економічному відношенні землі перетворювалися у внутрішні колонії – аграрно-сировинний придаток розвинутіших, у промисловому відношенні, провінцій [19]. На підтвердження цьому наводять

той аргумент, що статут Чернівців надав можливість ефективно управляти містом, завдяки чому «населений пункт швидко зростав, розвивалася інфраструктура, велося інтенсивне будівництво адміністративних та житлових споруд. За період з 1869 по 1910 рр. населення місто зросло з 33 884 до 85 458, тобто більше ніж у 2,5 рази» [13, с. 34]. Дійсно, тенденція щодо зростання населення мала місце, проте пов'язувати її з наданням місту статуту навряд чи можна, бо ця динаміка постала з приєднанням Буковини до Австрійської монархії. Так за період з 1775 по 1869 рр. населення зросло з 2 300 до 33 884, тобто майже в 15 разів [20]. І саме в цей проміжок часу місто справді стає поліетнічним. За такий період зменшується кількість неграмотних, збільшується чисельність шкіл та відбувається розвиток вищих навчальних закладів, активізується народне просвітництво, розвивається періодика.

Висновки. Отже, одним із суттєвих наслідків революційних подій 1848–1849 рр. для 19 повіту Королівства Галиції і Лодомерії – Буковини – стало її виокремлення зі складу королівства та набуття статусу окремого коронного краю з власною адміністрацією під проводом крайового президента. Унормування міського самоврядування в Буковині мало суттєве значення для розкриття потенціалу громад та дало потужний поштовх для їх розвитку. Утім, варто наголосити на відносності демократичних засад, на яких воно будувалося. З одного боку, органи міського самоврядування набули широких компетенцій та повноважень, і не тільки щодо власних справ, а й стосовно делегованих. Держава доручала виконувати громаді десятки справ; можна з легкістю прослідити тенденцію спускання донизу обов'язків державної адміністрації. Виконуючи ці делеговані справи, громада діяла майже як допоміжний орган для староства та під його зверхністю, але за свій кошт. З'явилися можливості для вирішення чималих економічних та соціальних питань розвитку громади, утім усі місцеві інституції функціонували в умовах багаторівневого контролю – від крайового до державного.

Використані джерела:

1. R. A. Schulz's General Post- und Strassenkarte des Kronlandes Galizien und Lodomerien mit Auschwitz, Zator und Krakau; so wie des Kronlandes Bukowina. Wien: bei Artaria & Co, 1878. [in Austrian].
2. Добржанський О. Національний рух українців Буковини другої половини ХІХ–початку ХХ ст. Чернівці: Золоті литаври, 1999, 574 с.
3. Купчанко Г. Буковина и еи русскій жителей. Книжечка для народа с картою Буковини и многими образками. Вѣдень: Книгопечатня Ф. Яспера в Вѣдень, 1895. 55 с.
4. Никифорак Н. В. Буковина в державно-правовій системі Австрії (1774–1918 рр.). Чернівці: Рута, 2004. 384 с.
5. Добржанський О. Національний рух українців Буковини другої половини ХІХ–початку ХХ ст. Чернівці: Золоті литаври, 1999, 574 с.
6. Дроздовський Г. Тоді в Чернівцях і довкола. Спогади старого австрійця / Перекл. з нім., передм. і прим. П. Рихла. Чернівці: Молодий буковинець, 2001. 256 с.
7. Kaiserliches Patent vom 05 März 1862. *Allgemeines Reichs-Gesetz- und Regierungsblatt für das Kaiserthum Österreich RGBI.* № 18. Jahrgang 1862. IX. Stück. Wien: Aus der faizerlich-föniglichen Boz und Staatsbrucferei, 1862. 826 s.
8. Gesetz und Verordnungs Blatt für das Gerzogthum Bukowina Jahrgang 1863. VII Stück.
9. Kaiserliches Patent vom 05 März 1862. *Allgemeines Reichs-Gesetz- und Regierungsblatt für das Kaiserthum Österreich RGBI.* № 18. § 22. Jahrgang 1862. IX. Stück. Wien: Aus der faizerlich-föniglichen Boz und Staatsbrucferei, 1862. 826 s.
10. Werner O. Elemente europäischer Rechtskultur: rechtshistorische Aufsätze aus den Jahren 1961–2003. Wien: Böhlau Verlag, 2003. S. 698.
11. Дневник законов та распоряжений для герцогства Буковини. *Рочник 1864.* Ч. II. Черновцы. 1864. С. 3–6; 7–20; 20–36.

12. Дневник законов та распоряжений для герцогства Буковины. *Рочник 1864*. Ч. II. Черновцы. 1864. § 38, § 12.

13. Добржанський С. Розвиток міського самоврядування Чернівців у другій половині XIX – на початку XX ст. *Краєзнавство*. № 2 (50). 2019. С. 29–36.

14. Добржанський С. Міста Буковини другої половини XIX – початку XX ст.: управління, демографія, інфраструктура. *Краєзнавство*. № 3/4. 2017. С. 108–114.

15. Доброжанский А. В. «Буковинизм» как разновидность регионального самосознания в Австро-Венгрии конца XIX – начала XX вв. *Австро-Венгрия: интеграционные процессы и национальная специфика*. Москва: ИСБРАН, 1997. С.75–83;

16. Добржанський С. Міста Буковини другої половини XIX – початку XX ст.: управління, демографія, інфраструктура. *Краєзнавство*. № 3/4. 2017. С. 108–114.

17. Mitteilungen des statistischen Landesamtes des Herzogtums Bukowina. Czernowitz, 1913. Heft XVII. S. 56–57.

18. Віче чернівецьких русинів. *Народний голос (Чернівці)*. 1910. 25 травня. Нариси з історії Північної Буковини / Відп. ред. Ф. П. Шевченко. Київ: Наукова думка, 1980. С. 120.

20. Orts-Repertorium des Herzogtums Bukowina. Auf Grundlage der Volkszählung vom 31 Dezember 1869 bearbeitet. Czernowitz, 1869. S. 3.

References:

1. R. A. Schulzs General Post- und Strassenkarte des Kronlandes Galizien und Lodomerien mit Auschwitz, Zator und Krakau; so wie des Kronlandes Bukowina. (1878) Wien: bei Artaria & Co. [in Austrian].

2. Dobrzhanskyi, O. (1999) Natsionalnyi rukh ukraintsiv Bukovyny druhoi polovyny XIX–pochatku XX st. Chernivtsi: Zoloti lytavry. [in Ukrainian].

3. Kupchanko, G. (1895) Bukovina i ei russkij zhitelj. Knizhechka dlya naroda s kartoyu Bukoviny i mnogimi obrazkami. V"den": Knigopechatnya F. YAspera v V"den". [in Russian].

4. Nykyforak, N. V. (2004) Bukovyna v derzhavno-pravovii systemi Avstrii (1774–1918 rr.). Chernivtsi: Ruta. [in Ukrainian].

5. Dobrzhanskyi, O. (1999) Natsionalnyi rukh ukraintsev Bukovyny druhoi polovyny XIX–pochatku KhKh st. Chernivtsi: Zoloti lytavry. [in Ukrainian].

6. Drozdovskyi, G. (2001) Todi v Chernivtsiakh i dovkola. Spohady staroho avstriitsia [Transl. with him., foreword. and appr. P. Rykhlo (Ed.)]. Chernivtsi: Molodyi bukovynets. [in Ukrainian].

7. Kaiserliches Patent vom 05 März 1862. (1862) *Allgemeines Reichs-Gesetz- und Regierungsblatt für das Kaiserthum Österreich RGBI - General Imperial Law and Government Gazette for the Austrian Empire RGBI*, 18. Jahrgang 1862. IX. Stück. Wien: Aus der faizerlich-föniglichen Boz und Staatsbrucferei. [in German].

8. Gesetz und Verordnungs Blatt für das Gerzogthum Bukowina Jahrgang 1863. VII Stück. [in German].

9. Kaiserliches Patent vom 05 März 1862. (1862) *Allgemeines Reichs-Gesetz- und Regierungsblatt für das Kaiserthum Österreich RGBI - General Imperial Law and Government Gazette for the Austrian Empire RGBI*, 18, § 22. Jahrgang 1862. IX. Stück. Wien: Aus der faizerlich-föniglichen Boz und Staatsbrucferei. [in German].

10. Werner, O. (2003) Elemente europäischer Rechtskultur: rechtshistorische Aufsätze aus den Jahren 1961–2003. Wien: Böhlau Verlag, 698. [in German].

11. Dnevnik zakonov ta rasporyazhenij dlya gercogstva Bukoviny. (1864) *Rochnik 1864, part. II*. Chernovcy, 3–6; 7–20; 20–36. [in Russian].

12. Dnevnik zakonov ta rasporyazhenij dlya gercogstva Bukoviny. *Rochnik 1864, part. II*. Chernovcy, § 38, § 12. [in Russian].

13. Dobrzhanskyi, S. (2019) Rozvytok miskoho samovriaduvannia Chernivtsiv u druhi polovyny XIX– na pochatku XX st. *Kraieznavstvo - Local lore*, 2 (50), 29–36. [in Ukrainian].

14. Dobrzhanskyi, S. (2017) Mista Bukovyny druhoi polovyny KhIKh – pochatku KhKh st.: upravlinnia, demohrafiia, infrastruktura. *Kraieznavstvo - Local lore*, 3/4, 108–114. [in Ukrainian].
15. Dobrozhanskij, A. V. (2017) «Bukovinizm» kak raznovidnost' regional'nogo samosoznaniya v Avstro-Vengrii konca HHH – nachala HKH vv. *Avstro-Vengriya: integracionnye processy i nacional'naya specifika - Austria-Hungary: integration processes and national specifics*. Moskva: ISBRAN, 75–83; Dobrzhanskyi, S. Mista Bukovyny druhoi polovyny XIX – pochatku XX st.: upravlinnia, demohrafiia, infrastruktura. *Kraieznavstvo - Local lore*, 3/4, 108–114. [in Russian - Ukrainian].
16. Mitteilungen des statistischen Landesamtes des Herzogtums Bukowina. (1913) Czernowitz, XVII, 56–57. [in German].
17. Viche chernivetskykh rusyniv. (1910). *Narodnyi holos (Chernivtsi) - People's Voice (Chernivtsi)*. 25 travnia, 1910. [in Ukrainian].
18. Narysy z istorii Pivnichnoi Bukovyny - *Narysy z istorii Pivnichnoi Bukovyny* (1980)F. P. Shevchenko (Ed.). Kyiv: Naukova dumka, 120. [in Ukrainian].
19. Orts-Repertorium des Herzogtums Bukowina. (1896) Auf Grundlage der Volkszählung vom 31 Dezember 1869 bearbeitet. Czernowitz, 3. [in German].

Бутырин Е. А.,

кандидат юридических наук,

доцент кафедры теории и философии права

Одесского государственного университета внутренних дел

(г. Одесса, Украина)

РЕФОРМА МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ НА ТЕРРИТОРИИ БУКОВИНЫ ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ XIX ВЕКА

В статье осуществлен историко-правовой анализ реформы местного самоуправления на территории Буковины в второй половине XIX века. Выделено, что небольшой размер края обусловил решение Буковинского

краевого сейма об отмене уездной звена самоуправления, с которым согласился император, утвердив его 31 декабря 1872 и распределив его полномочия между Краевой управой Буковины и другими органами власти. Общественный совет сформировался с 50 радцев, избранных на четыре года. Половина состава городского совета подлежала ротации каждые два года. Первая половина радцев, подлежащая обновлению, определялась жеребьевкой. Указано, что лицо, которое избрали в состав совета, не имело права отказаться от избрания под угрозой уплаты штрафа в размере 100 гульденов.

Выяснено, что магистрат был административным, исполнительным органом и был призван выполнять все постановления общественного совета Черновцов. Именно магистрат разрабатывал проект городского бюджета и ему были подотчетны все общественные кассы и благотворительные учреждения; под его надзором и регулированием находилась торговая деятельность в городе; он контролировал поступления общественных доходов, руководил городской полицией и т. п.

Сделаны выводы, что самостоятельность городского самоуправления Черновцов находилась под плотным контролем как краевых, так и государственных властных институтов. Именно краевой сейм через свой выдел постоянно контролировал состояние городского хозяйства и благосостояние горожан. Происходил этот надзор за текущей отчетностью городских властей перед краевым выделением, а в случае необходимости – и с помощью специальных комиссаров.

Ключевые слова: краевой сейм, магистрат, бургомистр, комиссар, городское самоуправление, общество.

Butyrin Ye.,

Candidate of Law, Associate Professor

of Theory and Philosophy of Law

Odesa State University of Internal Affairs

REFORM OF LOCAL SELF-GOVERNMENT ON THE TERRITORY OF BUKOVINA IN THE SECOND HALF OF THE XIX CENTURY

The article provides a historical and legal analysis of the reform of local self-government in Bukovina in the second half of the XIX century. It has been highlighted that the small size of the region led to the Bukovinian Regional Sejm's decision to abolish the county level of self-government with which the emperor agreed, approving it on December 31, 1872, dividing its powers between the National Administration of Bukovina and other authorities. The public council was formed of 50 councilors elected for four years. Half of the city council was rotated every two years. The first half of the councilors to be renewed was determined by lot. It has to be emphasized that the person elected to the council did not have the right to refuse to be elected under the threat of paying a fine of 100 guilders. Exceptions were only the elderly (over 60 years old) or those who were twice elected to the council or belonged to priests, educators, government officials, and active service officers.

According to the statute, the magistrate was an administrative, executive body and was called to implement all decisions of the public council of Chernivtsi. It was the magistrate who drafted the city budget and submitted it to the city council at least three months before the start of the new financial year. All public funds and charitable institutions were accountable to him, trade activities in the city were under his supervision and regulation, he controlled the receipt of public revenues, managed the city police, and had many other duties. The city council had the right to form its executive bodies - the mayor and the magistrate. As a decision-making body, the city council established regulations binding on the community and, in case of violation, provided for liability in the form of a fine.

It is concluded that the independence of Chernivtsi city self-government was under the tight control of regional and state authorities. It was the regional sejm that,

through its department, continuously monitored the state of the city's economy and the well-being of its citizens. This supervision took place through the city authorities' ongoing reporting to the regional branch, and if necessary, with the help of special commissioners.

Keywords: regional sejm, magistrate, burgomaster, commissioner, city self-government, community.